Відчуття, що в квартирі живе якась невидима для людського ока істота, можливо, й з потойбічного світу, з’явилося невдовзі, як ми перебралися. Чортівня то з розряду нечистої сили, у яку віками вірили наші предки (щось на кшталт хатнього дідька, наприклад), чи щось сучасне, пов’язане з новітнім полтергейстом, я не знав (та й зараз не знаю), але відчуття, що ВОНО таки є, з’явилося, повторюю, досить швидко — чого раніше, у попередніх моїх пенатах, хоч я поміняв їх чимало, ніколи не було.

Двокімнатна квартира, у яку я перебрався після обміну, була типовою, в типовому дев’ятиповерховому панельному будинку типового мікрорайону, тільки геть запущена — доброго й уважного ремонту потребувала. Вирішив все зробити сам — і дешевше, і справжнім чоловіком хочеться себе відчути. Взяв відпустку і заходився. Але треба вам сказати, що характер у мене далеко не знахідка, особливо для моєї дружини. Часом буваю гарячкуватим, дратівливим, а коли з себе виходжу, то не зовсім симпатичний шум-гам тоді здіймаю. Коли щось не ладиться, тоді кидаю роботу, кричу: все! Досить з мене! І пальцем більше не доторкнуся!.. Хоча — мовлю похвальне слово і на свій захист — швидко відходжу і тоді буваю навіть лагідним. Так ось. Став я — вже в процесі роботи — завбачати якусь дивну закономірність: хоч досвід у мене мовби одинаковий, але результати праці можуть бути різними, часом діаметрально протилежними. Бо все залежало не стільки від мого уміння, як від настрою. Хороший він, в душі доброта, все тоді, навіть найтрудніше, робиться швидко і гарно, прямо хоч милуйся наслідками моєї праці, наче я неабиякий майстер. Але тільки починає сваритися, хоч старайся, хоч не старайся, все тоді вийде наперекосяк: щойно викладені кахлі відпадають, шпалери ніяк не хочуть клеїтись, лінолеум теж відстає, скручується в трубку, малярна щітка або з рук випорскує, або в лице фарбою бризкає. Одне слово, все, що робиться на нервах, доводиться потім переробляти. Ось тоді я й став завбачати, що й речі якось дивно поводяться в моїй новій квартирі. Трапляється, що склянка (холодна і порожня) тільки-но я доторкнуся до неї, раптом лунко трісне — ні з сього, ні з того, ніби мені на зло. Карафка теж наказала довго

жити. Кришка з битончика, у якому було трохи квасу, як несамовита — коли я простягнув до неї руку — підстрибнула, впала на стіл, ще підстрибнула і брязнулась на підлогу. Чомусь почала з рук випорскувати посуда, чашки. Або й тріскаються — з доброго дива. Але тільки тоді, коли я не в настрої, коли злюся… У такі дні буває, що вимкнеш праску з електромережі, а по якомусь часі глянеш, а вона червоним очком блимає — увімкнена в мережу. Телевізор вимкнеш (точно пам’ятаю, що вимикав), а по хвилі заглянеш в кімнату — телевізор працює. І крісло перед ним стоїть порожнє — наче передачу дивиться. А я ж його щойно ставив під стіну — дива, та й годі! Намагаюся ту чортівню від дружини приховувати, іноді гріх на себе беру: то, мовляв, я забув вимкнути праску чи телевізор. У дружини останній місяць вагітності, хвилювання їй, самі знаєте, ні до чого… Тож і квапився, щоб устигнути до появи дитини закінчити ремонт. Та ось вже й дружину в пологовий будинок відвіз, сказали — з дня на день батьком стану. Дай Боже. Я ще завзятіше за ремонт узявся… І ось тоді і став відчувати, що все то непросто, що речі псуються чи стрибають недарма, бо в квартирі хтось є. Невидимий, але є. Іноді я навіть відчував його — від нього холодний подув ішов, як ото протяг. Вікна зачинені, квартира теж, а протяг іноді виникає. І ще відчуваю: істота мовби й добра (ну, та, невидима, що знаходиться в моїй квартирі), а мовби і зла — все залежить від мого настрою. Якщо я працюю спокійно, врівноважено, на душі в мене мир і злагода, то ВОНО наче допомагає мені і все тоді виходить щоякнайкраще. А тільки починаю психувати, втрачаю витримку, то невидима істота мені відразу ж шкодить і все тоді виходить шкереберть, і посуд тоді підстрибує, тріскається, б’ється, телевізор сам вмикається чи навпаки — вимикається в найцікавішому місці, під ногами в мене неодмінно що-небудь опиняється, банка з фарбою чи клей, я через все перечіпаюся, у всі кутки стукаюсь. У такі дні навіть розетки відмовляються працювати, зникає світло, хоч у сусідів воно є і я тоді змушений запалювати свічку… І кожною клітиною тіла відчуваю: у квартирі хтось є. Іноді, втративши терпець, запитую: "Ну чого тобі треба? Чого ти до мене причепився? Якщо я злий, то шукай собі доброго та лагідного господаря, а мене залиш у спокої!.." Мовчить. Тільки в обличчя мені, в груди наче хто холодним вітерцем повіє. А потім

зненацька на кухні щось дзенькне. Прибіжу, а там тарілка на підлозі лежить. Розбита. Дивно, клав її посеред столу, ніг вона не має, то як опинилася на підлозі? Черепки зберу, у відро для сміття викину, а потім зайду на кухню, так і є — черепки вже на підлозі… Але гірше, що в такі дні — коли я не в настрої бував, дурів — у квартирі, особливо вночі, починалися незбагненні какафонії: хтось тоді товкся, шамрав, стукав-грюкав сердито чи й дверима хряпав. А потім — починав стогнати. Спершу тихо, а тоді голосніше, як ото, коли людина в істерію заходить. Бувало, що й виття чулося. Я в такі ночі по всій квартирі світло вмикаю, кімнати обдивляюся, навіть у шафи заглядаю, під дивани… І, ясна річ, нікого там не знаходжу, а стогони та виття наче із стіни несуться… Моторошно, аж волосся на голові ворушиться. Інший би на моєму місці й однією ночі такої не витримав, накивав би з квартири п’ятами, а я — тримаюсь. Ось-ось дружина з малям повернеться, треба з ремонтом встигнути — іншого житла не маю. Іноді я вже думав (щоб себе заспокоїти): а раптом це у мене… слухові галюцинації? Але ж сусіди почали скаржитись, що я всю ніч товчуся, у стіни чимось трахкаю, що я, мовляв, тишком-нишком, доки дружини немає, напиваюся ("як свиня", — звичайно), а тоді плачу й стогну з перепою та в стіни кулаками гепаю… І це я терпів. Не скажу ж сусідам, що то нечиста сила у моїй квартирі поселилась, полтергейст по-науковому кажучи — ще за схибленого мене приймуть. То хай краще за алкоголіка мають.

А зірвався я ось на чому. В кухні треба було почепити навісні шафочки. Не було в мене того дня настрою, все викликало роздратування, але я присилував себе до роботи. Воно й за доброго настрою не просто пробити в бетонній стіні дірки, а за кепського хоч плач. То пробивач з рук вилетить, то по пальцю себе гепнеш, та так, що аж завиєш потім, то відіб’єш зайве і дірка перетвориться у виямок, то проб’єш дірку не в тім місці, де треба… Злюсь я, молотком щосили гепаю по цвяху. Цвях і зігнувся. Я із злості розмахнувся і трахнув молотком по стіні — щоб хоч на комусь роздратування зігнати. І так, що штукатурка навсібіч сипонула. Тієї миті якась сила вирвала з моїх рук молоток — аж у куток відлетів. А за ним і я полетів із стільця, хоч до того випадку, щоб не робив, а з стільця ніколи не падав. А тут наче хто

мене турнув. Вдарився об підлогу копчиком — в очах потемніло од болю. Ледве звівся, стогнучи й кленучи все на світі. Виходячи з кухні, зачепився за ручку дверей, дратівливість спалахнула з новою силою і позад себе я не зачинив двері, а спересердя різко штовхнув їх рукою. Двері, вдарившись об одвірок, відскочили, ображено (так мені здалося) задзвеніли склом, і не встиг я й кроку зробити, як вони наздогнали і боляче садонули мене по нижньому, забитому місці. Такого ще зі мною ніколи не траплялося…

"У цій клятій квартирі й двері проти мене! — закричав я і… схаменувся. Не знаю як, але оволодів собою і думаю: годі дуріти. Не можна так — ні з дверима, ні з молотком, ні взагалі з роботою. Бо як робиш, так і зробиш. Без душі, то й речі проти мене повстають, тому й з ремонтом не виходить до ладу… Не знаю, чи я так подумав, чи мені хто навіяв, а тільки я враз охолов, отямився, заспокоївся, а відтак легенько і тихо зачинив двері і на душі в мене ніби все вгамувалося. (Звідтоді двері, наприклад, зачиняю тільки делікатно). Вмився, чаю попив і зовсім заспокоївся. А тоді взяв молоток та пробивач і кажу їм: "Давайте старе забудемо і почнемо по-хорошому працювати. Я винуватий, більше не буду дуріти…" І вірите, робота в мене, як по маслу пішла. І дірки в бетоні відносно легко і швидко пробив, акуратно і точно на тих місцях, де й треба було, чопики вставив, цвяхи у них забив і шафочки відразу навісив — любо й подивитися. І збагнув я тоді, що доброта навіть у роботі, навіть до молотка чи до цвяха, не кажучи вже за людей — то велике, якщо й не вирішальне діло. Бо справжні майстри працюють тільки з повагою до речей і до самої роботи. Тому їх і майстрами називають — відкриття, можливо, для інших не бог зна яке, але для мене це стало справді відкриттям.

Звідтоді й невидима істота ніби подобрішала, почала зовсім по-іншому до мене ставитись. Еквілібристика з посудом припинилась, телевізор чи праска самі собою більше не вмикалися, ночі стали спокійними, виття і стогони більше не лунали, а невидимий ворог ніби став моїм другом і навіть мені допомагав. У ті дні я боявся телефонних дзвінків — спершу акушери ніяк не могли визначити у дружини строк

пологів. Одні запевняли, що це станеться через день-два, другі, що через місяць. Так минуло з тиждень, дружина все ще знаходилась в пологовому будинку, а на пологи і знаку не було. Тоді акушери "переграли" і заявили, що строк уже минув, а тому треба негайно робити стимуляцію, себто штучні пологи, бо гірше буде. Боячись за долю дитини, ми з дружиною не погодились на стимуляцію, лікарі то наполягали на своєму, то наче забували про мою дружину. Так минали дні, вранці й увечері я відвідував Наташу, носив їй полуниці (а вони того літа вродили щедро і продавалися заледве чи не на кожній вулиці) і був знервований до краю. Особливо збуджено реагував на телефонні дзвінки, та ще пізні. Як задзвенить телефон, то мене наче хто підкидає — а раптом нехороші вісті? Ось тут ВОНО й прийшло мені на допомогу і я почав заздалегідь, за хвилину-другу відчувати, що ось-ось задзвенить телефон. Наче хто казав мені: спокійно, зараз задзвенить телефон, але все буде гаразд… І через хвилину-другу телефон і справді дзвенів і я вже не так знервовано кидався до нього. А одного вечора сталося таке. Я сидів біля телевізора і щось дивився — що саме, не пам’ятаю, бо думав про Наталку: як там у неї? Чи все гаразд? І що робити — погоджуватись на стимуляцію чи далі чекати? І ще захотілося, щоб Наталка була поруч, розвіяла мій сум та самотність… Так хотілося… І ось наче хто мені сказав: зараз теленькне дзвінок на вхідних дверях, ти відкриєш двері і поріг переступить Наталка. Хто таке казав, не знаю, але в мені з’явилося переконання, що так воно й буде. Власне, передчуття. І те передчуття було таким сильним, що я встав і мимовільно підійшов до дверей. А потім наче отямився: який дзвінок у двері? Та й Наталка ніяк не може з’явитися — вона в пологовому будинку, ходити їй уже важко, пологи можуть початися в будь-яку мить, то як вона з’явиться зараз вдома? Нісенітниця…

І в цей час над вхідними дверима продзвенів дзвінок. Все ще не вірячи, що передчуття так швидко збулося, я відчинив двері і ледь не впав: по той бік порога стояла… Наталка. Стояла з великим животом, у лікарняному халаті, в кімнатним капцях… Мара? Сон?.. Так, так, я заснув, сидячи біля телевізора, а думав перед тим про дружину, от мені

й приснилося… Але я не спав, а по той бік порога стояла Наталка і тихо посміхалася. І була одинадцята година вечора.

— Та показуй же, що ти тут зробив? — переступаючи поріг, запитала дружина. — З кухнею впорався? Шафочки повішав? Ой, як гарно у тебе вийшло! Майстер ти мій, ніколи не знала, що ти можеш так вдатно і гарно робити.

Ні, це був не сон, у квартиру зайшла реальна моя Наталка. І тільки тоді я нарешті отямився і переконався, що це не сон?

— Ти-и?.. З лікарні?.. Що трапилось?.. Тебе відпустили?…

— Ні, сама, бо хто б мене відпустив у такому стані? Трохи боялася, щоб в дорозі не народити, але дісталася благополучною.

Вона присіла на диван, випростала ноги, вперлася спиною в бильце дивана, бо великий живіт заважав їй сидіти рівно, й полегшено зітхнула.

— Як добре, що я вдома.

— Ти що — втекла з пологового будинку?

— Ні. Просто сумно мені сьогодні чомусь стало, так сумно, як ще ніколи не було. Захотілося вдома побувати, тебе побачити.

— То ти — втекла?

— Просто вийшла з палати у двір, на вечірню прогулянку, не зчулася, як і опинилася на вулиці. Аж тут таксі… Гроші в мене були, ну й поїхала додому… А тепер зізнайся: ти думав про мене? Ти хотів мене бачити? Ніби чийсь голос у мені бринів і бринів та все переконував мене, як ти мене хочеш бачити… Я не втерпіла і втекла з лікарні… Але

зізнайся: ти справді сумував за мною, справді хотів мене бачити, чи то мені тільки здавалося так?

І я вперше з вдячністю подумав про загадкову істоту в квартирі. Це ж вона (чи воно) передала (передало) мій сум за дружиною, моє бажання її побачити в цю мить…

Вранці я відвіз Наталку в пологовий будинок (там уже зчинилася паніка — вночі пропала породілля!) і, повернувшись додому, до вечора клеїв шпалери. Закінчив пізно, прибрав обрізки, вимив підлогу, довго плескався під душем і десь за північ ліг спати. Заснув миттєво, як провалився. Чи спав, чи не спав — прокинувся так же миттєво, як і заснув. А прокинувся од відчуття тривоги й неспокою. Хитнув головою, проганяючи рештки сну, глянув на настінний годинник — четверта година ранку. Вікно у спальні відчинене (звечора було душно), від легкого подуву прохолодного вітерця злегка коливається гардина… Ось тоді, разом із тривогою й неспокоєм, що охопили мене, я відчув, що в спальні хтось присутній. І стоїть він за моєю спиною, по той бік ліжка, у проході між ліжком і стіною. Усім своїм єством я відчував флюїди, що йшли від нього, здавалося, чув, як він стримано і сторожко дихає. І ще було відчуття, що я своїм раптовим пробудженням застукав його зненацька у спальні, що він — чи воно — занепокоєний моїм раптовим пробудженням і тепер не відає, як йому бути, адже не хоче, щоб я його побачив. А досить мені повернутися, глянути назад, як я його й побачу. А цього робити не варто. Хтось мені наче сказав: "Не смій на НЬОГО дивитися, це небезпечно для тебе…"

Але я спершу не надав значення тому застереженню. Сидячи до НЬОГО спиною, я почав повільно повертатися. "Не смій, не смій цього робити!" — так хтось поспішно мені навіював, але я вперто повертався, вирішивши, що таки — наперекір всьому — подивлюся на загадкову істоту, котра поселилася у моїй квартирі. І ледве я почав повертатися, як щось м’яке і тепле вперлося мені в плече. Відчуття, що це рука, у мене не було, але що воно було м’яке і тепле, я добре пам’ятаю. І вперлося воно в плече з явним наміром перешкодити моєму

повертанню. Я наліг плечем сильніше і відчув, що й воно сильніше вперлося в моє плече. "Ну, постривай!.." — подумав я, відчувши в собі спортивний азарт. Річ у тім, що я ще із шкільних років займаюся боротьбою, неодноразово брав участь в юнацьких змаганнях на першість по самбо й дзюдо, а в армії був нештатним інструктором з бойового карате. З самбо й дзюдо завоював чимало призів та нагород, був чемпіоном республіки — у своїй ваговій категорії. Тож на змаганнях, як і на численних тренуваннях я вислизав і не з таких обіймів. У крайньому разі сили мені не позичати, пульс у мене завжди 60 ударів за хвилину, витривалість є, я добре тренований, вмію володіти своїм тілом, знаю такі прийоми, про які інші, не спортсмени, й не підозрюють, і заблокувати моє плече, коли я захочу повернутись, нікому не під силу… Отож, я зібрав всю свою волячу впертість, уміння та волю і навіть не зміг повернутися, ворухнутися, не те, щоб повернутися бодай на кілька міліметрів. У моє плече наче граніт вперся, залізобетон, сталева балка. Такої сили, як у тієї істоти, котра вперлася мені в плече, у людей не могло бути. І я зрозумів, що істота, котра стоїть зараз у мене за плечима, володіє надприродною силою і мені, людині, її не збороти. І враз стало страшно перед феноменальною нелюдською силою. Охоплений страхом і ображений водночас (що я слабкіший за нього), я ледь було не скоїв непоправимого.

Як добре, що я вчасно схаменувся. Пригадав (все це пронеслося в моєму мозкові блискавично), як ще батько, коли в нас заходила мова про потойбічні сили, про народну міфологію, про різних там чортів, відьом, домовиків, а останнім часом і про НЛО та різні випадки полтергейста, завжди говорив: "Віриш ти в ці сили чи не віриш — це твоя справа. Але ніколи не треба втрачати здоровий глузд, не дуріти, зустрівшись з незнайомим загадковим явищем, що не лізе ні в які ворота. Твоєю зброєю в подібних випадках мусить бути тільки витримка і доброта. Навіть потойбічні сили пасують перед людською добротою, а нечисті сильні тільки тоді, коли людина злиться. Бо на зло, завдане їм, вони неодмінно відповідають злом — ще страшнішим за людське зло…" І ще розповідав про нашого, українського шута-чорта, котрий любить — за народною міфологією — заховати якусь річ і збоку спостерігаючи, як

людина шукає ту річ, потішатися. У таких випадках, передавав мені батько пораду своєї бабусі, гніватись чи сердитись аж ніяк не можна. Як і втрачати лагідність, бо шут-чорт не терпить психів та неурівноважених людей, у котрих відсутнє почуття гумору. Тож треба в таких випадках сказати, звертаючись до невидимого жартівника (сказати спокійно, лагідно і миролюбиво): "Ну, погрався, пошуткував і досить. Віддай те, що ти заховав..." І шут-чорт, скорений вашою лагідністю, вдячний, що ви не образились за його жарти, відразу ж підкине вам зниклу річ, вона раптово з’явиться перед вами на видимому місці.

Отож, згадавши батькову науку, я заспокоївся, гнів і роздратування щезли. Все ще відчуваючи моноліт, що вперся мені в плече, я полегшено зітхнув, розслабився і, дивлячись прямо попереду собою, сказав майже лагідно:

— Ну, погрався, пожартував і досить. Я знаю, що ти добрий, відпусти моє плече і йди собі. Я дивитися на тебе не буду. Якщо ти сам цього не хочеш...

І тільки я сказав, як нелюдська сила, що вперлася в моє плече, зникла. Мені стало легко і просто від того, що я не зірвався, не образив навіть потойбічну силу. Якусь мить я сидів все так же непорушно, даючи змогу ЙОМУ поза моєю спиною вийти з кімнати. Вдалося (чи вчулося), що десь скрипнули двері. І тоді я повільно повернувся. Позад мене нікого не було, але двері у спальню були напіввідчинені, хоч я добре пам’ятаю, що на ніч їх зачиняв щільно (я взагалі не можу спати, коли двері спальні відчинені).

Я встав і підійшов до вікна, вдихнув на повні груди свіже передранкове повітря. У місті стояла тиша, тільки десь у сутінках вже вмираючої ночі прошумів шинами перший тролейбус. Я повернувся до ліжка, ліг, але заснути вже не міг. Лежав і думав про НЬОГО — невідому мені істоту, котра чомусь жила в моїй квартирі (чи й досі живе) і дуже потерпала від моєї дратівливості, психування, але вмить ставала добрішою, як ставав добрим я — мабуть таки в людській доброті щось

криється, сила якась превелика, що допомагає не лише нам, людям, а й представникам інших, потойбічних світів. Але чому ВОНО не захотіло, щоб я його побачив? Мабуть, це таїна і не треба нам спішити будь-що її відкрити, можливо, ми до тієї великої таїни ще не доросли. Вони добрі, коли добрі ми, а ось коли ми злі, то завдаємо їм тяжкого лиха. Може навіть своїм злом і вбиваємо їхнє життя.

Але тут в мої міркування зненацька вклинився чийсь голос… Хоча, ні, швидше відчуття, що хтось щось хоче мені передати… Ось зараз задзвенить телефон… телефон… зненацька… зненацька… Я згадав, що Наталка в пологовому будинку і враз у грудях похололо… Але мені не слід боятися дзвінка… не слід боятися… дзвінка… він буде добрим для мене…

Ще через мить продзвенів дзвінок. Різко й наче аж лякливо в ранковій тиші, але я вже був готовим до нього, і він не сполохав мене. Серце моє хоч і тенькнуло, але тенькнуло в передчутті доброї вістки.

Вістка й справді була доброю.

Дзвонили з пологового будинку — щоб привітати мене з довгоочікуваним батьківством.

— Щойно ви стали батьком чудової донечки — з чим вас і вітаємо. З дитиною і матір’ю все гаразд. Чекаємо вас…